

ПРИВАТИЗАЦИЯТА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

(към 31.12.2004 г.)

ВЪВЕДЕНИЕ

Процесът на приватизация е свързан пряко с реабилитирането на частно-предприемаческата дейност като естествена среда за изграждане на пазарната икономика. Раздържавяването започна след приемането на закона за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия (ЗППДОП) през 1992 г. Априори се прие, че приватизацията ще донесе полза на целия народ и затова държавата трябваше да вземе всички мерки за успешното протичане на процеса. Самата приватизация се извършва в следните направления: касова приватизация на държавните предприятия; касова приватизация на общинската собственост; масова приватизация.

Анализът на раздържавяването направен в НСИ засяга и трите направления, като е използвана информация от Агенцията за приватизация (АП) и Националният статистически институт (НСИ) – за касовата приватизация на държавните и общински предприятия и от бившия Център за масова приватизация (ЦМП) и Централния депозитар (ЦД) – за получените резултати от проведените централизиран публични търгове в хода на масовата приватизация.

Поради ограничения в обема на публикуваните материали в Интернет в настоящата публикация се представят главно резултати от анализа на касовата приватизация на държавните предприятия, като са направени и изводи от анализа на общинската и масовата приватизация.

Отрасловото отнасяне на приватизационните сделки е по Класификатора на отраслите на народното стопанство (КОНС), тъй като през по-голяма част от анализирания период КОНС е бил актуален.

Стойностните показатели по сключените сделки са в деноминирани левове за целия анализиран период (от приемането на закона за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия до 31.12.2004 г.).

1. КАСОВА ПРИВАТИЗАЦИЯ НА ДЪРЖАВНАТА СОБСТВЕНОСТ ЗА ПЕРИОДА 01.01.1993 – 31.12.2004 ГОДИНА

1.1. Обобщена характеристика на раздържавяването

Открити процедури за мажоритарни пакети акции/дялове и за обособени части от дружествата

През периода 1993 – 2004 г. са открити 5 280 процедури за приватизация, от които 3 034 са за мажоритарни пакети акции/дялове и 2 246 за обособени части¹. Най-много (1 608) процедури са открити през 1998 г., от които 877 са за мажоритарни пакети. През 1999 г. откритите процедури намаляват до 860, но все пак броят им е по-голям от 1997 г. (559) с 392 мажоритарни пакети акции. По-нататък през периода откритите процедури намаляват от 285 през 2000 - та година на 65 през 2004 г., т.е. над 4 пъти.

От всички приватизиращи ведомства Агенцията за приватизация (АП) е открила най-много (2119) процедури през изследвания период с почти изравнен брой на мажоритарни пакети акции/дялове и на обособени части. На второ място са откритите процедури от Министерството на икономиката (МИ) – 1 683, от които 936 са за мажоритарни пакети акции. Следват Министерството на земеделието и горите (МЗГ) – 622 открити процедури, Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) – 362, Министерство на транспорта и съобщенията (МТС) – 331 и Министерство на енергетиката и енергийните ресурси (МЕЕР) – 101. Останалите приватизиращи ведомства (Министерство на културата, Министерство на здравеопазването, Министерство на образованието и науката) са открили общо 62 процедури за раздържавяване, от които 51 за мажоритарни пакети и 11 за обособени части.

Финансови параметри на сключените приватизационни сделки

По обобщени данни на Агенцията за приватизация (АП) сключените сделки от органите по чл. 3 от Закона за преобразуване и приватизация на държавни и общински

¹ Обособените части са по-малки обекти, предимно цехове, свинеферми, магазини, комплекси (търговски, за услуги и др.), ресторанти, павилиони, сладкарници, фурни, мелници, складове бази, оранжерии, бензиностанции, кина, книжарници и др., които са по-лесно продаваеми от целите предприятия.

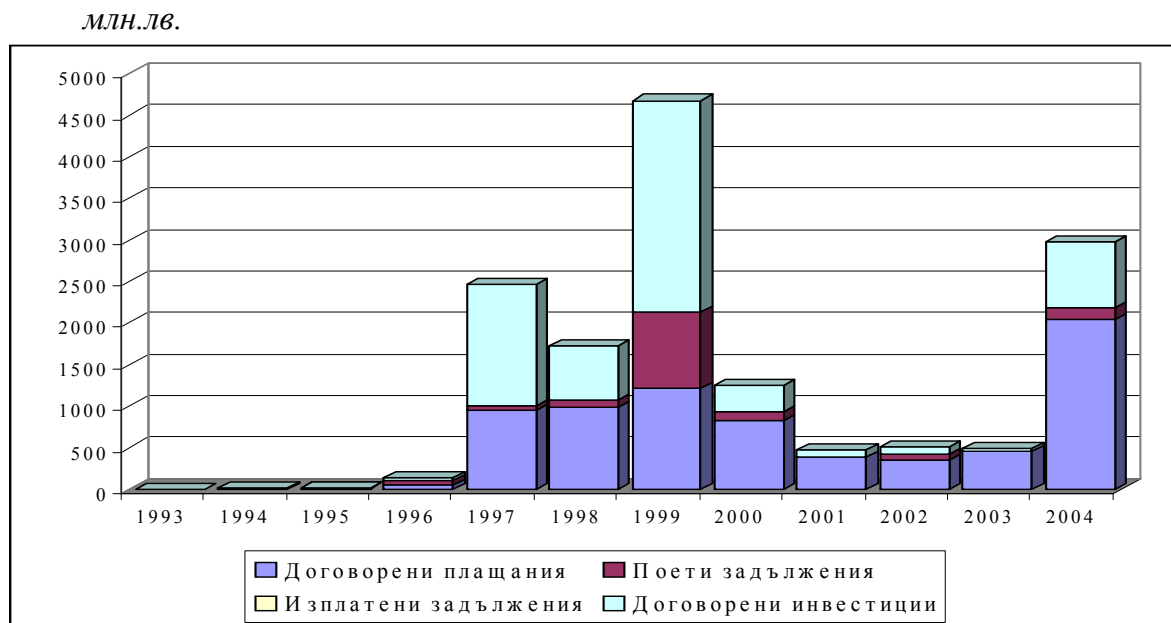
предприятия (ЗППДОБП) за периода 01.01.1993 – 31.12.2004 г. са общо 5186, от които 2 882 за цели предприятия и 2 304 за обособени части. След 1993 г. са продавани и миноритарни пакети от вече приватизирани дружества. Общо договорените плащания, поетите задължения, изплатените задължения и договорените инвестиции са за над 14 720 990 хил. лв., или 9 767 028 хил. щатски долари при курс 1.51 лв. за 1 щатски долар. Най-много сделки са сключени през 1999 г. – 1211 (23.4% от сключените за периода) на стойност 4 675 999 хил.лв., или 2 526 017 хил. щатски долари (при курс 1.85 лв. за 1 щатски долар). Въпреки, че през 2004 г. са сключени само 208 сделки, то през тази година договорените плащания, поети задължения, изплатени задължения и договорените инвестиции общо са 2 971 860 хил. лв. **Прекият ефект** е 2 186 778 хил. лв. Той е сума от договорените плащания, поетите задължения и изплатените задължения. Ако към прекия ефект прибавим и договорените инвестиции ще се получи **общия ефект**. Най-малко са сключените сделки по приватизацията за периода през 1993 г. – само 63, с постъпления от 3 626 хил.лева.

В общият ефект от приватизацията най-голям относителен дял имат договорените плащания в лв. (49.5%) , а най-малък изплатените задължения – 10 198 хил.лв. (0.7%). Поетите задължения са 9.7% от общата сума на сключените сделки в левове и 11.0% от общата сума на сключени сделки в щатски долари. Финансовият резултат от приватизационните сделки в страната е представен в табл. 1 и фиг.1.

Таблица 1

ПРЯК И ОБЩ ФИНАНСОВ ЕФЕКТ ОТ ПРИВАТИЗАЦИОННИТЕ СДЕЛКИ ПО ГОДИНИ
ЗА ПЕРИОДА 1993 – 2004 ГОДИНА

Показатели	(Милиони левове)													
	Година	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Общо
Договорени плащания		1.22	7.82	7.64	51.11	951.20	991.31	1206.07	829.20	384.17	347.06	459.04	2049.87	7286.72
Поети задължения		0.35	1.79	3.87	46.82	56.88	78.19	928.80	99.73	6.43	68.89	2.29	136.91	1430.95
Изплатени задължения		0.42	3.02	0.72	3.91	1.17	0	0.96	0	0	0	0	0	10.20
Пряк финансов ефект		1.99	12.63	12.22	101.84	1009.25	1070.5	2135.84	928.93	390.6	415.95	461.33	2186.78	8727.87
Договорени инвестиции		1.63	10.94	10.20	34.58	1449.52	649.77	2540.16	317.2	76.86	93.39	23.76	785.08	5993.11
Общ финансов ефект		3.62	23.57	22.42	136.42	2458.77	1720.27	4676.00	1246.13	467.46	509.34	485.09	2971.86	14721

Фиг. 1. Структура на финансовите параметри на сключени приватизационни сделки на държавни предприятия през периода 01.01.1993 – 31.12.2004 година

Договорените плащания, на обща стойност 7 286 719 хил.лв. за целия период, имат твърде неравномерен ход. От 1993 до 1999 г. ежегодно нарастват, като за 1999 г., достигат своя максимум – 1 206 075 хил.лв. От 2000-та година започват да намаляват, но през 2004 г. отново нарастват. Договорените плащания през 2004 г. са 4.5 пъти по-големи от тези през 2003 година. В структурата на договорените плащания по вид на платежните инструменти, за целия 12 годишен период, 69.5% се пада на паричните средства. На второ място с 14.0% относителен дял е плащането в облигации, 3.5% в компенсационни бонове, 2.5% в компенсаторни записи и 2.0% в инвестиционни бонове (табл. 2).

В договорените плащания, от всички приватизационни ведомства, най-голям е относителният дял на Агенцията за приватизация, като за изследвания период те са 5 103 336 хил.лв. или 70.0% от общия им обем. Следва Министерство на икономиката с 1 313 873 хил.лв. или 18.0% от общия обем, Министерство на регионално развитие и благоустройството 373 225 хил.лв. или 5.1% от общия обем и на Министерство на земеделието и горите 251 854 хил.лв. или 3.5% от общия обем. На останалите 5 приватизиращи ведомства се падат по-малко от 3.6% от общия обем на договорените плащания.

Таблица 2

СТРУКТУРА НА ДОГОВОРЕНИТЕ ПЛАЩАНИЯ ПО ВИД НА ПЛАТЕЖНИТЕ ИНСТРУМЕНТИ
ЗА ПЕРИОДА 01.01.1993 - 31.12.2004 Г.

Показатели	(Проценти)													
	Година	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Всичко
Договорни плащания по сделките -														
общо		100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
- в парични средства		97.1	95.9	41.0	52.1	80.1	52.3	68.7	48.9	38.6	69.7	30.8	96.4	69.5
- в непарични средства неконкретизирани в сключените договори		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	44.3	39.5	26.2	3.1	1.8	9.1
- в облигации (общо)		2.9	4.1	59.0	47.9	19.9	44.7	29.4	0.5	0.0	0.0	0.0	0.0	14.0
в т.ч. облигации по ЗУНК		2.9	3.7	35.4	42.4	19.9	44.7	29.4	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	13.9
облигации по външния дълг		0.0	0.3	23.6	5.5	0.0	0.0	0.0	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1
- в инвестиционни бонове		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.9	0.9	4.0	9.9	2.8	4.2	1.1	2.0
- в компенсаторни записи		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.0	1.0	2.1	6.1	0.9	22.5	0.2	2.5
- в компенсационни бонове		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	5.8	0.4	39.3	0.6	3.0

Форми (начини) за реализация на приватизацията

От сключените до 31.12.2004 г. 2 882 сделки за приватизацията **на цели предприятия** преобладават сделките, сключени след проведени конкурси – 1 093 или 37.9%, следват сделките, сключени след проведени преки преговори – 1 075 (37.3%) и тези, сключени чрез търгове (22.5%). На всички останали форми за реализиране на раздържавяването се падат по-малко от 2.2%. От общо сключените чрез конкурси сделки 329, (около 30.1 %) са чрез конкурси – 329, около 30.1% са реализирани от Министерството на земеделието и горите. Следват Министерство на икономиката с осъществени 315 сделки (28.8%) и Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) – със 198 сделки (18.1%) от всички сключени сделки за цели предприятия чрез конкурси с купувачите. Относително малко са сключените сделки за цели предприятия чрез “Фондова борса” – 64 сделки (2.2%) (Приложение 3).

От сключените 2 304 сделки за приватизацията **на обособени части**, 1 541 (66.9%) са реализирани чрез преговори с лицата по чл. 35 на ЗППДОП. На второ място (453 сделки или 19.7%) са сключените сделки, реализирани след проведени конкурси и на трето място – сделките за обособени части след извършени търгове с купувачите – 310 (13.4%).

От продадените общо 1 541 бр. обособени части чрез преки преговори, вкл. по чл. 35 на ЗППДОП, най-голям дял има Министерство на икономиката (60.5%), следвано от Агенция за приватизация – 321 сделки (20.8%). На останалите ведомства, които осъществяват раздържавяване, се падат 18.7% от сключените сделки чрез преки преговори, вкл. по чл. 35.

Купувачи по сключените сделки от ведомствата

Най-много сделки са сключени от т.н. работническо-мениджърски дружества – 1 436 или 27.8% от общия брой на купувачите като изключим сборната група “Други”. Следват купувачите по чл. 35, ал. 1, т.2 от ЗППДОП – 614 или 11.9% и купувачите по чл. 35, ал. 1, т.1 от ЗППДОП – 530 или 10.2% от общия брой на всички купувачи. Работническо-мениджърската приватизация е най-силно застъпена в Министерството на икономиката, където собственици на бивша държавна собственост са станали 546 колектива и в Министерството на земеделието и горите – 298 за периода 1993 – 2004 година. Най-малко

купувачи от работническо-мениджърски тип има в Министерството на културата (1) и в Министерството на науката и образованието (2). Чуждестранните купувачи са най-много (99) в Агенцията за приватизацията и най-малко (1) в Министерството на транспорта и съобщенията (табл. 3).

Таблица 3

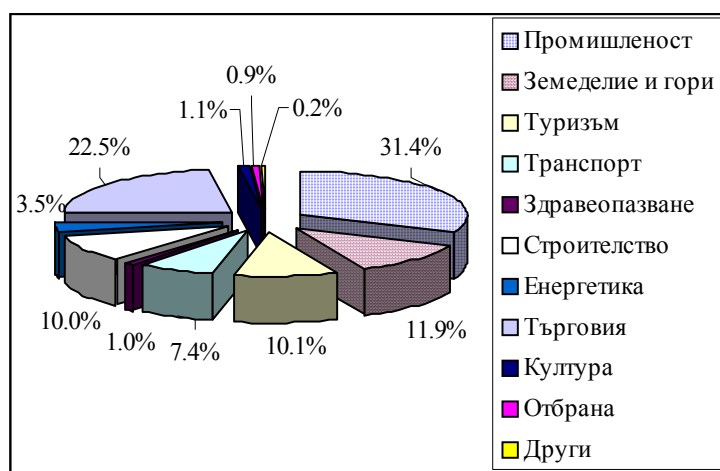
СПРАВКА ЗА ВИДА НА КУПУВАЧА ПО СКЛЮЧЕНИТЕ СДЕЛКИ ОТ ВЕДОМСТВАТА
ЗА ПЕРИОДА 01.01.1993 – 31.12.2004 ГОДИНА

Ведомство	Общо	Купувачи по сделките				
		чужде- странен	раб./ мен.	Чл.35, ал.1, т.1 от ЗППДОП (отм.)	Чл.35, ал.1, т.2 от ЗППДОП (отм.)	други
1	2	3	4	5	6	7
Общо	5174*	162	1436	530	614	2432
Агенция за приватизация	1314*	99	226	63	197	729
Министерство на икономиката	2389	48	546	280	326	1189
Промисленост	1044	36	373	52	43	540
Търговия	984	6	137	191	251	399
Туризм	361	6	36	37	32	250
Министерство на транспорта и съобщенията	355	1	135	46	19	154
Министерство на регионалното развитие и благоустройството	395	8	195	62	20	110
Министерство на земеделието и горите	550	2	298	42	15	193
Министерство на културата	50	0	1	27	13	9
Министерство на здравеопазването	46	4	20	1	0	21
Министерство на образованието и науката	3	0	2	0	0	1
Министерство на енергетиката и енергийните ресурси	72	0	13	9	24	26

* В броя на сделките на АП за 2003 и 2004 г. не се включват продажбите на пакети от акции/дялове от дружества с под 50% държавно участие.

Сключени сделки за приватизация по икономически дейности

Сключените 5 186 приватизационни сделки за периода 01.01.1993 – 31.01.2004 г. се разпределят по икономически дейности както следва: Промисленост 1 625, Търговия – 1170, Земеделие и гори – 618, Туризм – 522, Строителство – 520, Транспорт – 384, Енергетика – 182, Култура – 55, Здравеопазване – 52, Отбрана – 47 и други – 11 (Фиг. 2).

Фиг. 2. Разпределение на сключените сделки от органите по чл. 3 от ЗППДОП по икономически дейности за периода 01.01.1993 – 31.12.2004 година

Приходи от приватизацията

Приходите от приватизацията за целия разглеждан период възлизат общо на 4 969 928 хил. лв., от които 1 797 884 хил. лв. (36.2%) в брой (табл. 4). Останалите 3 172 044 хил. лв. (63.8%) са във вид на други платежни инструменти (държавни облигации, компенсаторни записи, инвестиционни и компенсационни бонове). Около 65.0% от приходите са от приватизационни сделки реализирани от Агенцията за приватизация. Министерството на икономиката е осигурило 20.3% от приходите на раздържавените предприятия, Министерството на регионалното развитие и благоустройството – 5.8%; Министерството на земеделието и горите – 4.8%, а всички останали приватизиращи органи – 4.1% от общия обем на приходите от приватизираните предприятия. По-голямата част от приходите са реализирани през 1999 и 2000 година, съответно 818 929 хил.лв. и 822 538 хил.лв.

Таблица 4

**ПРИХОДИ (РЕАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ВЪВ РАЗРЕШЕНИ ОТ ЗАКОНА ПЛАТЕЖНИ СРЕДСТВА) НА ПРИВАТИЗИРАЩИТЕ
ОРГАНИ ОБЩО ПО СДЕЛКИ ЗА ПЕРИОДА 01.01.1993 Г. – 31.12.2004 ГОДИНА**

	(Хиляди лева)													
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Общо	
Приходи (реални плащания) на всички приватизиращи органи, включително АП	320	3 994	9 124	23 053	619 051	512 412	818 929	822 538	683 445	427 377	451 582	598 102	4 969 928	
- в това число в парични средства							502 808	279 387	127 533	232 047	135 192	520 917	1 797 884	
Приходи (реални плащания) по сделки на АП	89	3 187	5 604	20 068	526 759	245 277	477 653	294 107	284 289	366 309	446 643	598 102	3 268 087	
- в това число в парични средства	89	2 155	1 635	13 559	483 044	129 899	392 585	153 862	61 329	223 386	133 725	520 917	2 116 185	

Забележка:

1/ Данните за приходите в частта “в парични средства” за АП са от Дирекция “ФСД и УС” и не включват плащанията по реда на чл. 8, ал.2 и чл. 8, ал. 2 и чл. 8, ал. 3 от ЗПСК

2/ Данните за 2000 г., 2001 г. и 2002 г. са по информация от ведомствата, дадена за отчета по изпълнение на Програмата през 2000 година, отчета на Програма за 2001 година и отчета по изпълнение на Плана за 2002 г., 2003 г., 2004 г., както и по данни от Агенцията за следприватизационен контрол.

Само в Агенцията за приватизация (АП) (64.7%) преобладават приходите в брой спрямо приходите в други платежни средства. При останалите приватизиращи органи непаричните плащания имат по-голям относителен дял, като в Министерството на транспорта и съобщенията (МТС) те са 77.2%, в Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ) – 66.1%, в Министерството на здравеопазването (МЗ) - 62.9%, в Министерството на енергетиката и енергийните ресурси (МЕЕР) – 58.4%, в Министерството на земеделието и горите (МЗГ) – 56.8%, и в Министерството на икономиката (МИ) – 53.3%.

Разходи за дейности по раздържавяването

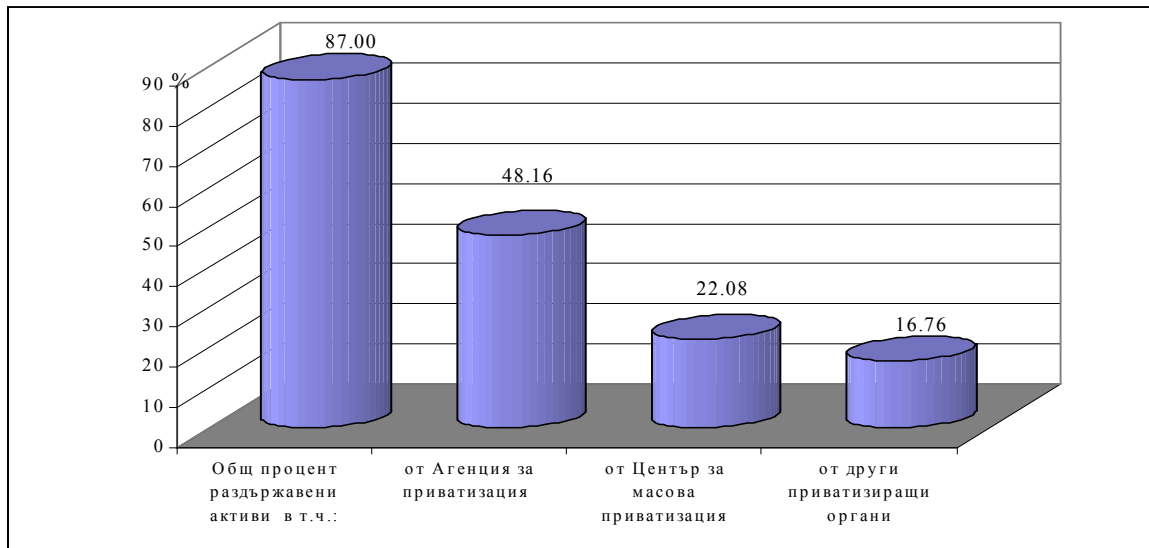
Извършените разходи за дейностите по раздържавяването от органите по чл.3 на ЗППДОП за целия разглеждан период възлизат на 63 116.3 хил. лева и съставляват 1.3% от реализираните приходи. Ведомствата, реализирали големи приходи, имат по правило и по-големи разходи като абсолютен обем. Относителният дял на разходите спрямо получените приходи за органите по чл. 3 от ЗППДОП се движи между 0.35% за МИ и 2.9% за Министерството на културата (МК). В АП относителният дял на разходите спрямо приходите е 1.55%. По-висок относителен дял имат разходите в МОН (2.4%) и в МЕЕР (2.1%), а по-нисък в МЗГ (1.3%), в МЗ (1.1%) в МРРБ(0.9%) и в МТС (0.4).

Най-големи разходи по раздържавяването са направени през 1999 и 2000 година, съответно 6 914 хил. лв. и 6 788 хил. лв., като през тези години са реализирани и най-големите реални приходи от приватизацията.

Приватизирани дълготрайни активи

Общо за периода 01.01.1993 – 31.12.2004 г., от органите по чл. 3 от ЗППДОП, са раздържавени дълготрайни активи в размер на 333 228.6 хил. лв., което представлява 57.5% от 580-те млн. лв. активи на държавните предприятия и 87% от стойността на **подлежащите** на приватизация държавни активи (изчислени по метода на Световната банка по балансова стойност на дълготрайните активи към 31.12.1995 година. (фиг. 3). Само през 1997 г. са приватизирани към 32.0% от дълготрайните активи за разглеждания период, на стойност 106 479.2 хил. лева. Раздържавяването на дълготрайните активи е особено активно и през 1996, 1998 и 2000 година, когато се приватизират активи на стойност съответно: 23 710.9 хил. лв., 25 945.0 хил. лв. и 98 387.6 хил. лева. Най-слаб е процесът на приватизация през

1993 година, когато са приватизирани едва 0.6% от общия обем на приватизираните активи за периода. В приватизираните дълготрайни активи преобладават тези, с държавен дял на собствеността над 67.0%.

Фиг. 3. Раздържавени активи (333.2 млн.лв.), изчислени като процент от подлежащите на приватизация активи на държавните предприятия по балансова стойност към 31.12.1995 г. за периода 01.01.1993 – 31.12.2004 година

2. ОСНОВНИ ИЗВОДИ

2.1. За касовата приватизация

1. Анализа на раздържавяването през периода 1993 – 2004 г., показва, че броят на сключени сделки по години има твърде неравномерен ход от 63 през 1993 г. нараства на 1211 през 1999 г., след което започва да намалява, като за 2004 г. сключените сделки са само 208. Общата сума на постъпленията през 1999 г. е 4 675 999 хил. лв. и превишава над 1200 пъти получената сума от приватизация през 1993 година. През 2004 г., са приватизирани по-големи предприятия макар броят на сключените сделки да е намалял (5.8 пъти) спрямо 1999 г., получените суми от приватизацията са само 1.6 пъти по-малки от сумите получени през 1999 година.

2. В структурата на сключените сделки преобладават тези, които са за покупка на цели предприятия. Те надвишават 1.25 пъти сключените сделки за обособени части.

3. Стойността на продадената държавна собственост е по-голяма от приватизираната общинска собственост. Приватизираните дълготрайни активи са на стойност 248 671 хил. лева. Изтъргуваните държавни предприятия са по-големи (като стойности) в сравнение с общинските.

4. През периода 1992 – 2002 г. по-голяма част от сключени приватизационни сделки с общинска собственост са за обособени части, като разходите по продажбата им възлизат на 3 351 хил. лв. и съставляват 0.86% от общата стойността на продадената общинска собственост (387 709 хил. лв.).

5. При **общинската приватизация** заплащането при сключването на сделките е предимно в парични постъпления (63.9%).

6. За целия анализиран период в общия ефект от приватизацията (сумата от договорените плащания, поетите задължения, изплатените задължения и договорените инвестиции) **най-голям относителен дял имат договорените плащания (49.5%)**, а най-малък изплатените задължения – 10 198 хил. лв. (0.7%). В общия обем на договорените плащания от всички приватизиращи органи най-голям е дялът на Агенцията за приватизация (70 % от общия обем).

7. Сравнителните данни относно размера на договорените плащания по сключените сделки от АП показват най-голям обем за целия анализиран период през 2004 година, като надвишават сумата от договорените плащания по сключените сделки общо от 1999 до 2003 г. включително.

8. В структурата на договорените плащания по вид на платежните инструменти през отделните години има промени. През 1993, 1994, 1997 и 2004 г. дялът на паричните средства е над 80%, а през 1999 г. – 68.7%, през 2002 г.- 69.7%, и през 1996 – 52.3 %. Плащанията с непарични средства (главно облигации по ЗУНК за периода 1993 – 1999 г., а след това в инвестиционни бонове, компенсаторни записи и компенсационни бонове) преобладават (над 50%) през 2003 г. - 69.2%, през 2001 г. - 61.4%, и през 1995 г. - 59%.

9. Предпочитани начини за продажба **на държавната собственост** са: след проведени конкурси – 1093 сделки (37.9% от общо 2 882 сделки за цели предприятия за периода 1993 – 2004 г.) след проведени преки преговори – 1075 (37.3%) и чрез търгове - 22.5%. Незначителен (2.2%) е дялът на другите форми за реализиране на приватизацията.

При раздържавяването **на общинската собственост** до 1999 г. предпочитани начини са: преговори с лицата по чл. 35 на ЗППДОП (40.6%) и чрез публичен търг - 37.1%.

10. Основни купувачи на раздържавените предприятия са български физически или юридически лица – 2 432 с относителен дял 47%, работнически мениджърски дружества – 1 436 или 27.8% от общия брой. Следват купувачите по чл. 35, ал. 1, т.2 от ЗППДОП - 11.9%, купувачите по чл. 35, ал. 1, т.1 от ЗППДОП - 10.2% и чуждестранни купувачи - 3.8%.

Работническо-мениджърската приватизация е реализирана най-вече в Министерството на икономиката.

Чуждестранните купувачи са най-много (99) в АП и най-малко (1) в Министерството на транспорта и съобщенията.

11. През анализирания период (1993 – 2004 г.) приватизацията на държавна собственост се извършва предимно в следните икономически дейности: промишленост - 31.4%, търговия - 22.5%, земеделие и гори - 11.9%, туризъм - 10.1%, строителство - 10.0%, и транспорт - 7.4%. На всички останали икономически дейности се пада под 7% от реализираната приватизация.

12. Приходите от приватизацията на държавната собственост за целия разглеждан период възлизат на 4 969 928 хил. лева, от които в брой 1 797 884 хил. лв. (36.2%), т.е. доминират **непаричните плащания (63.8%)**. Приходите са от сделки реализирани от Агенцията за приватизация (65%), като преобладават плащанията в налични пари (64.7%), докато в другите приватизиращи органи доминират плащанията в непарични средства (компенсаторни инструменти).

13. Разходите по раздържавяването в периода 1993 - 2004 г. възлизат на 1.3% от реализираните приходи или 78 пъти по-малко, като най-големи разходи са направени през 1999 и 2000-та година – 13 702 хил. лева общо. През същите години са реализирани и най-големите приходи от приватизацията – 1 641 467 хил. лева.

14. За 12 годишния период (1993 – 2004 г.) са приватизирани 57.4% от дълготрайните активи определени за раздържавяване, като най-активно е раздържавяването през 1997 г., когато се приватизират 32% (около 1/3) от всички дълготрайни активи за изследвания период. В приватизираните дълготрайни активи преобладават тези с държавен дял над 67%.

15. За изследвания период най-голям е относителният дял на броя на сключените сделки от **Министерството на икономиката** (46.1% от всички сделки). На второ място е Агенцията за приватизация (25.57%), следвани от Министерство на земеделието и горите - 10.60%, Министерство на регионалното развитие и благоустройството – 7.60%, Министерство на транспорта и съобщенията - 6.84%, а всички останали приватизиращи органи са сключили общо 10% от всички сделки. Ако обаче разглеждаме относителният дял на сумите по сключените сделки получени от отделните приватизиращи ведомства в общата сума, на първо място със 75.18% е Агенцията за приватизация, а останалите ведомства имат под 25% съвкупен относителен дял.

16. По-голяма част от купувачите на приватизираните обекти **общинска собственост** (70.6%) са поели ангажимент за промяна на предмета на дейност и само 29.4% от тях заявяват, че ще запазят предмета на дейност на закупените обекти. За периода 1992 – 1999 г. новите собственици имат намерение да вложат в закупените от тях предприятия инвестиции в размер на 30 480 хил. лева.

17. Преобладаващата част (88%) от приватизираната **общинска собственост** от 1992 до 1999 г. (обикновено средни и малки предприятия) е закупена от български физически и юридически лица. Около 10% от общинската собственост е реализирана чрез работническо-мениджърско изкупуване. До 1999 г. доста слабо е участието на чуждестранните купувачи в приватизирането на общинската собственост – едва 0.3%.

18. С цел осигуряване изпълнението на поетите от купувачите ангажименти в приватизационните договори е необходимо от страна на Агенцията за след приватизационен контрол да се засили дейността най-вече по отношение на следеното на договорените инвестиции и откриване на нови работни места.

19. Отрицателно влияние върху хода на раздържавяването оказват някои съществуващи неясноти относно структурата на капиталовото участие и заявените претенции от частни лица, кооперации или общини към активите на определени стопански

обекти. Отблъскващо въздействие върху чуждите инвеститори има и съществуващата корупция сред някои от факторите, които управляват и реализират приватизационния процес в страната.

20. Сериозните поправки в приватизационния закон, които бяха направени по време на мандата на предишното правителството, целящи между другото ограничаване на съдебния контрол над приватизационния процес, не помогнаха да се изпълнят дадените обещания за напълно завършване на приватизацията до края на 2002 година. Голяма компания като “Булгартабак” АД е продавана два пъти, но и досега си е държавна, при това във все по-лошо състояние, а “БТК” АД е продадена със скандали и обвинения. Обещаните бързи инвестиции и създаване на конкурентна среда все още са само пожелания. Останаха неприети стратегиите за приватизация на Български морски флот (БМФ), на Вазовските машиностроителни заводи – Сопот, на “Кинтекс” и други. Над 100 дружества са вкарани в “забранителния” списък по неясни критерии. Изостава приватизацията на електропроизводството, електропреносът, газоснабдяването, В и К, и железопътния транспорт.

2.2. За масовата приватизация

1. През първата вълна на масовата приватизация са раздържавени 14.5% от дълготрайните активи на държавните предприятия на страната.

2. Основна роля в раздържавяването имат учредените 81 приватизационни фонда (ПФ), които притежават над 84% от общия бонов потенциал към 17.09.1997 година. Техният общ капитал в пари, държавни ценни книжа и инвестиционни бонове е 64 497 755 лв. (по данни на Комисията по ценните книжа и фондови борси въз основа на представените съдебни решения), като преобладават ПФ с капитал между 100 и 500 хил. лева. 67 от ПФ притежават 396 максимални квоти от по 35%.

3. Индивидуалните участници в първата вълна на МП станаха собственици на незначителен дял (13.1%) от продадените акции. Липсата на мениджърски опит е причина за общо взето пасивното им участие.

4. Значителен е броят на гражданите, които получили преференциални акции по чл. 5 ал.2 на ЗППДОП.

5. През втората вълна на масовата приватизация се предлагат 1 462 предприятия за раздържавяване (422 повече отколкото през първата вълна). В продължение на 3 години (1995, 2000 и 2001 г.) се организират 21 централизирани публични търга, на които се предлагат 25 731 943 акции, като се изкупуват 57.02% от тях, т.е. с 14 процентни пункта повече, отколкото през първата вълна.

6. Значително нараства делът на **непаричните платежни средства** при раздържавяването през втората вълна. Те са близо 118 пъти повече, отколкото реалните пари в брой.

7. Най-добри резултати от масовата приватизация са постигнати при провеждането на 9-ти, 11-ти и 12-ти ЦПТ, на които се предлагат общо 5 597 180 акции (21.8% от всички предложени акции на 21-те търга по време на втората вълна). Общата стойност на продадените акции в трите ЦПТ е 23.2% от стойността на продадените акции на всички търгове през втората вълна.

8. Средната тръжна цена за покупка на 1 акция при всички 21 ЦПТ през **втората вълна на масовата приватизация е 8.41 лв.** Най-ниска (4.16 лв.) е средната тръжна цена за покупка на 1 акция на 16-я ЦПТ проведен от 5.03.2001 г. до 16.03.2001 г., а най-висока (13.28 лв.) на проведения 5-ти ЦПТ (30.08. – 13.09.1999 г.).

9. При последната вълна на масовата приватизация (от 23.06.2003 до 20.12.2004 г.) броят на предложените акции за изкупуване е 34 939 551 т.е. **1.36 пъти по-голям** от предложените при втората вълна.

10. Средната тръжна цена за придобиване на 1 акция за всичките ЦПТ при последната вълна на МП е 2.5 пъти по-ниска от средната тръжна цена на ЦПТ от втората вълна на МП. Най-високата (20.07 лв.) е средната тръжна цена получена на първия ЦПТ, а най-ниска (0.69 лв.) на 4-я ЦПТ.

11. Въпреки че на организираните търгове (особено в първите години) са се подавали голям брой заявки за покупка на акции, то в впоследствие се оказва, че голяма част от заявените акции остават неплатени. Така например на първия централизиран публичен търг от заявените за покупка 137 289 акции, инвеститорите платиха едва 69 711 или 50.8%, в третия ЦПТ от заявени 415 390 акции са платени 241 674 или 58.2%. Причината за това поведение на участниците в търговете е елементарна – схемата им дава право да се откажат и да не платят. Това води до манипулация на цените на акциите, тъй като те се плащат по цена, изчислявана като средна от най-ниската и най-високата оферта. Значителна част от

участниците в търговете съзнателно предлагат високи цени за акции, без да имат намерение да ги купуват. Целесъобразно е при формирането на средната цена да се елиминират най-високите и най-ниските оферти.

12. През втората вълна на масовата приватизация ограничено се предлагаша за изкупуване от дребни акционери остатъчните дялове на държавата във вече приватизираните предприятия през първата вълна на масовата приватизация.

13. При продажба на пакети от акции и дялове от дружества с под 50% държавно участие 78.4 % от продажбите през 2004 г. са осъществени чрез централизирани публични търгове, 16% са продажби чрез публичен търг (от които 98.4% са реализирани на неприсъствени публични търгове на “БФК – София”- АД), 4.3% - чрез публично предлагане на Българската фондова борса и 1.3 % са продажби по реда на параграф 17, ал.2 и ал.4 от преходните и заключителни разпоредби (ПЗР) на Закона за приватизация и следприватизационен контрол (ЗПСК).

14. За притежателите на инвестиционни бонове съществува опасност от ограничения срок за използването им. Тяхната валидност е до 30.06.2005 година. Ако правителството не удължи срока на валидност тези непарични платежни средства ще изгубят всякаква стойност и ще се превърнат само в спомен за възможно участие в приватизацията.